

جامعه‌شناسی خانواده‌های چندهمسر و معالجه سلامت، کرامت و رضایت در خانواده‌های چندزن

تألیف:

د. سیمای محمدی

(استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه شهیدباهنر کرمان)

د. سیمین سرفی

(استادیار، مرکز تحقیقات پرستاری جامعه، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان)

جامعه‌شناسان

سرشناسه: محمدی، نعیم، ۱۳۶۱-

عنوان و نام پدیدآور: جامعه‌شناسی خانواده‌های چندهمسر: مطالعه سلامت، کرامت و رضایت در خانواده‌های چندزن

تالیف: نعیم محمدی - سیمین شریفی

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان

مشخصات ظاهری: ۲۵۶ ص: مصور، جدول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۴۰۹-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه

عنوان دیگر: مطالعه سلامت، کرامت و رضایت در خانواده‌های چندزن

موضوع: تعدد زوجات، Polygamy

موضوع: تعدد زوجات -- ایران -- سیستان و بلوچستان، Polygamy -- Iran -- Sistan and Baluchestan

موضوع: تعدد زوجات -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی، Polygamy -- Social aspects -- Iran

موضوع: تعدد زوجات -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام، Polygamy-- Religious aspects-- Islam

شناسه افزودن شریفی، سیمین، ۱۳۶۲ -

رده‌بندی کنگر: ۳۹۶ ج ۳/۸۳ BP۲۲۳/۰۷۷/۸۳

رده‌بندی دیویی: ۹۷/۴۸

شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۰۰۲۲۳۰۴۰۹۰۴

جامعه‌شناسان

جامعه‌شناسی خانواده‌های چندهمسر: مطالعه سلامت، کرامت و رضایت در خانواده‌های چندزن

نعیم محمدی - سیمین شریفی

چاپ اول: ۱۳۹۷ تهران/ تعداد ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان/ چاپ و صحافی دیجیتال: نگین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۴۰۹-۴

همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی، صفحه‌آرایی و ویراستاری: جامعه‌شناسان

طراح جلد: افسانه آسایش

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:

تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی

دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷

کتاب‌فروشی جامعه‌شناسان

تلفن: ۶۶۹۵۹۶۸۰، ۶۶۹۰۰۰۵۱، ۸۱

تلفن دفتر نشر: ۶۶۹۶۶۲۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب

۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف

(ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM

Email: Sociologists15@gmail.com

فهرست

پیشگفتار.....	۹
ساختار کتاب.....	۱۳
فصل اول: تعدد زوجات به مثابه یک مسئله اجتماعی.....	۱۷
بخش اول: چند زنی در دین اسلام.....	۱۷
معنای چند زنی در اسلام.....	۲۱
بخش دوم: جامعه امروز ایران و پدیده چند زنی.....	۳۳
انواع اقدام به چند زنی.....	۳۳
علل اقدام به چند زنی در جامعه امروز.....	۳۵
تحولات ساختاری و کثرکارکردهای چند زنی در جامعه ایران:.....	۳۸
فصل دوم: چند همسری و سلامت خانواده.....	۴۵
تعریف سلامت.....	۴۵
تعریف سلامت فیزیکی یا سلامت جسمی.....	۴۶
تعریف سلامت شفلی.....	۴۷
تعریف سلامت معنوی.....	۴۷

تعریف سلامت ذهنی.....	۴۷
تعریف سلامت محیط زندگی.....	۴۸
تعریف سلامت عاطفی.....	۴۸
سلامت اجتماعی.....	۴۹
تعریف کبیز از سلامت اجتماعی.....	۵۴
مدل مک مستر درباره کارکرد خانواده و سلامت ذهنی.....	۶۱
مطالعه تجربی (۱).....	۸۴
مطالعه تجربی (۲).....	۹۱

فصل سوم: کرامت، رضایت در ساختار خانوادگی چندزن ۱۰۳

چیستی «کرامت» در ارتباط آن با مفهوم «سلامت».....	۱۰۴
بررسی مفهوم کرامت از دیدگاه تفاوت.....	۱۰۷
انسان به عنوان غایت:.....	۱۰۷
کرامت در حقوق بشر:.....	۱۰۸
کرامت در عدالت اجتماعی:.....	۱۰۸
کرامت در قانون.....	۱۰۹
کرامت در اسلام.....	۱۱۰
کرامت به عنوان مفهومی چند وجهی.....	۱۱۱
انواع الگوهای کرامت در مراقبت.....	۱۲۵
مطالعه تجربی (۴).....	۱۵۴
مطالعه تجربی (۵).....	۱۶۸

فصل چهارم: سرمایه اجتماعی در خانواده‌های چندهمسر ۱۹۳

سرآغاز طرح مفهوم سرمایه اجتماعی.....	۱۹۳
--------------------------------------	-----

تعریف سرمایه اجتماعی و الگوهای نظری مرتبط با آن	۱۹۵
خصوصیات جنبی سرمایه اجتماعی	۱۹۷
کارکردهای سرمایه اجتماعی	۱۹۹
تنویری‌های مرتبط با سرمایه اجتماعی	۲۰۱
ضروری بر مهمترین جنبه‌های نظری	۲۰۸
مطالعه تجربی (۶)	۲۲۱
فهرست منابع	۲۳۳

پیشگفتار

در این نوشتار، جوانب مختلف پدیده چندهمسری تحلیل شده است. از آنجا که ازدواج اغلب به شیوه‌های قانونی، دینی و فرهنگی اطراف می‌شود که ماهیت و کیفیت آن توسط هنجارهای اجتماعی برساخته می‌شود، لذا می‌توان مدعی شد کشورهای مختلف در این خصوص جایگاه‌های متفاوتی دارند (برنالد، ۱۳۸۴: ۲۳۷). یکی از این عرصه‌های تفاوت در سبک زندگی خانوادگی زنان مسلمان در برخی کشورهای اسلام‌محور است. چندهمسری یا تعدد زوجات شیوه زندگی محصور به زردی است که هر یک از اعضای خانواده اعم از زنان، مردان و کودکان را از حیث مقوله سلامت، رضایتمندی، کرامت و سرمایه اجتماعی تحت تأثیر قرار می‌دهد. هر یک از فصول این کتاب به شکل تجربی و تفسیری به بحث و بررسی پیرامون این مقولات در استان سیستان و بلوچستان می‌پردازد. براساس فرض اساسی این اثر پژوهشی ساختار خانواده، نوع ازدواج و شیوه‌های زناشویی پیامدهایی در حوزه ارتباط و سلامت اعضای خانواده به دنبال دارد و پرداختن به آن محور اصلی نوشتار حاضر را تشکیل می‌دهند.

با توجه به این‌که چندزنی با سیاست کنترل جمعیت، جنبش‌های رهایی بخش زنان، حقوق کودکان و از همه مهمتر سلامت خانواده در تعارض است، سنت چندهمسری در کلیه کشورهای توسعه‌یافته ممنوع اعلام شده است. از میان کشورهای اروپایی دولت فرانسه و

انگلستان پیشگام مبارزه با پدیده چندهمسری هستند. در این کشور حتی مهاجرانی که قانون خانواده هسته‌ای را نقض می‌کنند اخراج و مجازات می‌شوند. پس از سال‌های ۱۹۵۰ در چندین کشور اروپایی دیگر نظیر آلمان، ایتالیا، اسپانیا، کشورهای اسکاندیناوی و... چندزنی تحت عنوان خیانت به همسر به عنوان یکی از جرایم غیر قابل بخشش اعلام شد. در تمامی ایالت‌های آمریکا نیز پس از سال ۱۸۶۲ چندهمسری غیرقانونی اعلام شد. در سال‌های اخیر، بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز به نقد سنت چندهمسری پرداخته‌اند و آن را بیرقانونی و ناقض حقوق بشر و کرامت انسان معرفی کردند. با این وجود، سنت چندزنی در برخی مناطق جهان از جمله منطقه خاورمیانه همچنان پابرجاست، به طوری که بیش از نیمی از ازدواج‌ها در کشورهای لبنان، عربستان، عراق، امارات متحده عربی، بحرین و... در این قالب جای می‌گیرند.

در ایران، چندهمسری ریشه‌های پیچیده‌تری دارد؛ این سنت فرهنگی نزد جمعیت اهل تسنن امریرسوم و پسندیده محسوب می‌شود، به همین دلیل در مناطقی نظیر سندج، خراسان شمالی، آذربایجان غربی، لامرد، کهنوج، بوشهر، خوزستان، جزیره قشم و بلوچستان به میزان بسیار بالایی وجود دارد (مجاهد، ۱۳۸۳). در این مناطق حاضر به وضعیت چندزنی در برخی شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان اشاره شده است؛ به عنوان نمونه در شهر زاهدان که مرکز استان سیستان و بلوچستان است، طبق آمارهای رسمی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۴۶،۷۱۷ خانوار وجود دارد. اگر چه آمار دقیقی از تعداد خانواده‌های چندزن و تک‌همسر نمی‌توان ارائه داد، اما آمارهای محلی نشان می‌دهند که در این منطقه ۸۶۷۹۹ خانواده چندزن وجود دارد که در این میان حدود ۶۲۴۲۵ خانواده دو زن، ۲۰۳۷۴ خانواده سه یا چهار

همسر و در مورد ۴۰۰۰ خانواده نیز اطلاعات دقیقی ثبت نشده است.^۱ شواهد آماری از حدود ۵۹۹۱۸ خانواده تک‌همسر در این شهر حکایت دارند (مرکز آمار استان سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۵). به این ترتیب نسبت خانواده‌های تک‌همسر به چندزن در شهر زاهدان ۴۲/۵ به ۵۸/۵ درصد است. بنا به روایت مرکز آمار استان سیستان و بلوچستان (۱۳۹۰) در زابل سرباز، خاش، سراوان و ایرانشهر نیز وضعیت مشابهی وجود دارد. با این حساب بیش از نیمی از خانواده‌های این منطقه ساختار چندزن را تجربه می‌کنند (محمدی، آسکانی، ۱۳۹۴: ۲۵۸). نویسندگان این اثر پژوهش‌های نیز مهمترین نتایج مطالعات تجربی و پژوهش‌های میدانی خود را در خصوص وضعیت خانواده‌های چندزن در این منطقه جمع‌آوری کردند. موضوع را از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار دادند، تا راهی پیش‌روی سیاست‌مداران و محققان اجتماعی جهت ارتقاء سلامت، رضایت و کرامت خانواده قرار دهند.

۱- در این منطقه تعداد همسران دائمی که مرد خانواده بطور همزمان و به‌صورت قانونی برمی‌گزیند همیشه ثبت نمی‌شوند، از این رو ارائه آمار دقیق و شفاف از وضعیت ساختار خانوادگی دشوار و با تردید همراه است.